

– внесено зміни до статті 615 КПК України, відповідно до якої встановлено особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану та якими корегується нормативне регулювання питання обчислення під час дії воєнного стану строків досудового розслідування у кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не було повідомлено про підозру на дату введення воєнного стану;

– у кримінальних провадженнях, в яких відомості про кримінальне правопорушення, окрім тих злочинів які передбачені статтями 437-439 чи ч.1 статті 442 Кримінального кодексу України, внесено до ЄРДР або безпосередньо вже винесена постанова про початок досудового розслідування у порядку, передбаченому статтею 615 КПК України, від дати введення воєнного стану і до дати його припинення чи скасування, строк досудового розслідування до дня повідомлення особі про підозру становить тридцять місяців [1].

Отже, у зв'язку з введенням на території України воєнного стану деякі положення Кримінального процесуального кодексу дещо змінилися. Тому при проведенні досудового розслідування, а саме при обчисленні строків даної стадії кримінального провадження варто звернути увагу на зміни та діяти відповідно до сучасних норм.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей обчислення строків досудового розслідування в умовах воєнного стану» від 24.08.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-20#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012 року № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Кримінальний процес: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. Ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 2. 616 с.

4. Кримінальний процес України: у питаннях і відповідях : навч. Посіб. / авт. Кол. ; за заг. Ред. Д-ра юрид. Наук, доц. Т. Г. Фоміної. Харків : ХНУВС, 2021. 300 с.

Баштова Ольга Григорівна,
ад'юнкт відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ЯК ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Тримання під вартою є винятковим і найбільш суворим запобіжним заходом, що суттєво обмежує конституційне право людини на свободу й особисту недоторканість, який полягає в примусовій ізоляції підозрюваного, обвинуваченого шляхом поміщення його в установи тримання під вартою на певний строк із підпорядкуванням вимогам режиму цих установ. Суворість полягає в

тому, що даний захід має обиратися тільки за умови доведення наявності законних підстав та при неможливості забезпечити відповідну поведінку підозрюваного, обвинуваченого виконання ним процесуальних обов'язків іншими запобіжними заходами, відповідно до п. 3 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р., згідно з яким «взяття під варту осіб, котрі чекають судового розгляду, не повинно бути загальним правилом» [1].

Дане питання досліджували такі науковці, як: О.В. Авраменко, О.А. Банчук, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, Л.М. Лобойко, М.І. Карпенко, Є.І. Макаренко, О.Ю. Татаров, В.Я. Тацій, О.І. Тищенко.

Тримання під вартою як запобіжний захід може бути застосовано лише у разі, якщо прокурор наявною сукупністю дозволених законом при прийнятті цього рішення засобів доказування доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим в ст. 177 КПК, крім випадків, передбачених ч. 8 ст. 176 КПК (остання закріплює перелік злочинів, при підозрі або обвинуваченні у вчиненні яких, під час дії воєнного стану до військовослужбовців може бути застосований винятково запобіжний захід у вигляді тримання під вартою).

Відповідно до ст.177 КПК України метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується [2]. Підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, зазначені вище. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених КПК України.

Л.М. Лобойко й О.А. Банчук виокремлюють дві складові частини, які містять підстави застосування тримання під вартою: матеріально-правову: наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення; процесуальну: наявність ризиків, які дають досить підстав слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений можуть здійснити дії, що зашкодять інтересам розслідування та/або судового розгляду кримінального провадження [3, с. 134].

КПК України передбачає можливість застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою винятково на підставі ухвали слідчого судді (під час досудового розслідування) або ухвали суду (в судовому провадженні), постановлення яких ініціюється відповідним клопотанням слідчого, прокурора.

За результатами судового розгляду клопотання слідчого, погодженого з прокурором або клопотання прокурора, слідчий суддя (під час досудового розслідування) постановляє ухвалу про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні, яка відповідно до ст. 309 КПК України підлягає апеляційному оскарженню. Разом з тим, суд під час судового провадження може розглянути клопотання прокурора про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або про зміну наявного запобіжного заходу на тримання під вартою у випадках, коли обвинувачений ухиляється від виконання покладених на нього процесуальних обов'язків або наявні інші підстави та ризики, визначені ст. 177 КПК України.

У переважній кількості випадків суди (слідчі судді) обґрунтовують застосування щодо особи тримання під вартою таким способом. У мотивувальній частині ухвали вони цитують положення відповідних статей із § 1 гл. 18 КПК України, якими варто керуватися під час обрання запобіжного заходу та посилаються на правові позиції ЄСПЛ або цитують його рішення щодо необхідних підстав для застосування цього запобіжного заходу, без прив'язки до конкретного випадку, що розглядається. Після цього суд (суддя) перелічує визначені у ст. 177 КПК України ризики (втечі, знищення доказів, рецидиву злочинів тощо), інші обставини, які мають враховуватись під час обрання запобіжного заходу [4, с. 114].

Зустрічаються випадки хибного оцінювання слідчими суддями ризиків, які передбачені ст. 177 КПК України, та врахування тих обставин, які необхідно взяти до уваги у випадку обрання запобіжного заходу, передбачених ст. 178 КПК України. У результаті цього необґрунтовано застосовуються суворіші запобіжні заходи. Також часто в обґрунтування слідчими суддями беруться до уваги факти, які не відносяться до джерел доказів, сприянням цього є дії органів досудового розслідування, які в деяких випадках не правильно обґрунтовують клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту згідно з вимогами КПК України.

Отже, проблеми, які часто зустрічаються у разі застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, є нерозуміння слідчим доцільності застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, порушення розумності строків у кримінальних провадженнях стосовно осіб, яких тримають під вартою та невизначеність тривалості розгляду слідчим суддею, судом матеріалів кримінального провадження. Доцільно взяти до уваги, що доречним було б виокремити конкретний строк тримання особи під вартою не

тільки в період досудового розслідування та судового розгляду в суді першої інстанції, а й в період розгляду справи апеляційним судом, тому що, особа яка тримається під вартою, повинна бути повідомлена про конкретний строк застосування запобіжного заходу.

Список використаних джерел

1. Шаренко С.Л., Шило О.Г. Запобіжний захід у вигляді тримання під вартою: проблеми правового регулювання і правозастосування. *Вісник кримінального судочинства*, 2016, № 1. С. 50–57.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес. Київ : Ваіте, 2014. 280 с.

4. Рогатинська Н.З. Деякі особливості застосування взяття під варту як запобіжний захід у кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2 (10). С. 112–115.

Большакова Аліна Костянтинівна,
аспірант навчально-наукового інституту
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

СУБ'ЄКТИ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗАКІНЧЕННЯМ СТРОКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Питання про правову природу та сутність закриття кримінального провадження було і залишається одним із найбільш дискусійних у теорії кримінального процесуального права. Свого часу у процесуальній літературі закриття кримінального провадження розглядалося і як окремий сформований інститут, і як рішення уповноваженого органу щодо припинення кримінального провадження відносно особи чи всього провадження, і як форму закінчення досудового розслідування (судового розгляду), що реалізується на заключному етапі кримінальної процесуальної діяльності, коли уповноважений державою орган підбиває підсумок проведеної роботи, аналізує та оцінює сукупність зібраних доказів, на їх основі формулює висновок про неможливість подальшого провадження у зв'язку з наявністю передбачених законом обставин.

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII [1] частину 1 статті 284 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України було доповнено пунктом 10, зміст якого передбачає закриття кримінального провадження у разі спливу строку досудового розслідування.